

DANTE, KALIĆEVIĆ, MARULIĆ

Ivo Frangeš

Dantea, Džonka Kalićevića i Marulića povezujem nošen osvjedočenjem da ove napomene dodatno učvršćuju izniman položaj Marulićev u povijesti hrvatske književnosti. Kad Marulić, u pismu Jerolimu Ćipiku od 19. srpnja 1501., govori o netom dovršenoj *Juditi*, on to čini ne krijući vlastito zadovoljstvo, pa i ponos: svjestan je da je dovršio djelo dotad nepoznato njegovoj književnosti; pa uza svu skromnost, koja ga nikad ne napušta (on čak *Juditu* naziva *djelce*: »una opereta«!), omjerava vlastito djelo o Danteovo i doslovno kaže: »...che ancora la lingua nostra ha el suo Dante«! A da je Dante trajna Marulićeva lektira, pokazat će svaka usporedba između njihovih djela: usporedba koja još uvijek nije znanstveno provedena, ali bi svakako posvjedočila ne samo povezanost dvojice umjetnika, nego i srodnost njihova duhovnog i estetskog svijeta. Među mnogim primjerima te specifične intertekstualnosti, dovoljno je, za ovu prigodu, navesti jedan, koji to bjelodano pokazuje. U Marulićevu *Lipom prigovaran'ju razuma i človika*, kad u stihovima od 121. dalje Človik spominje tipičnu danteovsku situaciju prognana čovjeka (121. »da ovo sam bandižan van patrie moje...«), gdje se zapravo obnavlja Danteov slučaj progonstva iz rodne Firence, Razum utješno odvraća:

Svim je patria svit, ki se na svit rode,
Da putuju sto lit, van se nje ne brode [...]
A sad je ljudem dom zemlja, po kom hode,
Pticam ajer po kom liću, ribam vode.

Ista je to misao koju Dante izriče u VI. poglavlju svoga Maruliću pre-zanimljivoga traktata *De vulgari eloquentia*: »Nos autem, cui mundus est patria velut piscibus equor.«

Komentatori, doduše, ne propuštaju upozoriti da je i Dante svoju sliku preuzeo od Ovidija (*Fasti* I, 483), ali se gotovo bez premišljanja može reći da je Marulić ideju crpao iz Dantea, koji mu je u tom trenutku mnogo bliži, dokazujući ujedno da je svjestan svoje srodnosti s tvorcem *Komedije*.

Slično se može reći i za drugoga autora. Svima su nam poznati, dragi i dragocjeni Kalićevićevi stihovi:

Sada sam ostavljen srid morske pučine,
Valovi moćno b'jen, daž dojde s visine,
Kad dojdoh na kopno, mnih da sam...

Istu, tipičnu situaciju poučne literature donosi i Marulić. U njega Človik govori:

Fortunom jidreći imil sam nevolju,
Vihar me goneći, razbih se o školju.

a Razum odvraća:

Kad si tako hodil i nê te pokrila val,
Nis ništa zgubil, pokol si skapulal.

Na što Človik:

Utekal jesam gol, ča imih, tuj ojdoh
[...] domom dojdoh.

Ista slika, isti dvostrukorimovani dvanaesterac, isti glagolski oblici (ojdoh — dojdoh), sve to govori o dubokoj povezanosti Splita i Dubrovnika: prvi poznati umjetnički stihovi hrvatske književnosti, u istoj formi i u istoj »obradbi«, odjekuju u djelu oca hrvatske književnosti. Znak da je taj proces u Marulićevo vrijeme bio već razgranat i da je odista mogao ponijeti tako zahtjevna djela kao što je *Judita*. Dokaz da je povijest književnosti proces u kojem dominira međuovisnost autora, vezanih istim jezikom i ozračjem.

Ivo Frangeš

DANTE, KALIĆEVIĆ, MARULIĆ

The author brings forward some textual details that connect the great Italian poet, the founder of the Croatian literature and the writer of the first Croatian doubly rhymed dodecasyllabic verses, Džonko Kalićević from Dubrovnik. In Marulić's Croatian poem *Lipo prigovaranje razuma i človika* (*The Noble Conversation between Reason and Man*) the theme of consoling persecuted man is expressed in the thought that the world is home to all mankind as the water is home to all fish. The same thought can be found in the VI. chapter of Dante's *De vulgari eloquentia*, who shares with Marulić (in the mentioned poem) and with Kalićević (in his only surviving fragment, consisting of three lines) the image of the shipwrecked who swims ashore, saving only his bare life. Besides, both Marulić and Kalićević express it using almost identical words, which leads to the conclusion that Marulić was acquainted with the verses of his predecessor from Dubrovnik. Also, these tiny particulars prove that Marulić was an excellent connoisseur of Croatian as well as of European literary tradition, both of which he appropriated and continued.